

Αδαμάντιος Κοραΐς

«Όπου βλέπεις πολέμους μην
έχεις καμιά αμφιβολία πως
εκεί η πολιτική έχει χωριστεί
απ'την ηθική. Οι συχνοί
πόλεμοι είναι σημάδι
αδιάψευστο της πλεονεξίας
και της βαρβαρότητας των
Εθνών.»

Χωματάς Γιώργος

11^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου

Σχολικό έτος 2015-16

Ποιος ήταν ο Κοραΐς ;

Ο **Αδαμάντιος Κοραΐς** γεννήθηκε στη Σμύρνη στις 27 Απριλίου 1748. Ήταν Έλληνας φιλόλογος με βαθιά γνώση του ελληνικού πολιτισμού. Ο Κοραΐς είναι ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του νεοελληνικού διαφωτισμού και μνημονεύεται, ανάμεσα σε άλλα, ως πρωτοπόρος στην έκδοση έργων αρχαίας ελληνικής γραμματείας, αλλά και για τις γλωσσικές του απόψεις στην υποστήριξη της καθαρεύουσας, σε μια μετριοπαθή όμως μορφή της με σκοπό την εκκαθάριση των πλείστων ξένων λέξεων που υπήρχαν στη γλώσσα του λαού. Ο Κοραΐς υπήρξε ο μεγαλύτερος φιλόλογος της νεότερης Ελλάδας. Εξέδωσε 66 τόμους βιβλίων. Από αυτούς οι 17 αποτελούν την «Ελληνική Βιβλιοθήκη» και οι 9 τα «Πάρεργα της Ελληνικής Βιβλιοθήκης». Πέθανε στο Παρίσι στις 6 Απριλίου 1833.

Η ζωή του Κοραή:

Πατέρας του ήταν ο Ιωάννης Κοραής, καταγόμενος από τη Χίο και μητέρα του ήταν η Θωμαΐδα Ρυσίου.

- Αυτός και η οικογένεια του ζούσαν στην Σμύρνη μέχρι το 1771 όπου μετακόμισαν στο Άμστερνταμ για να ασχοληθούν με το εμπόριο. Εκεί ο Αδαμάντιος μαθαίνει γλώσσες, (ολλανδικά, εβραϊκά, ισπανικά) και μουσική (κιθάρα), μα και θετικές επιστήμες (γεωμετρία). Παράλληλα σταθεροποιεί και διευρύνει την αρχαιομάθειά του. Γνωρίζει μια Λουθηρανή κοπέλα και δρομολογεί γάμο μαζί της, όμως ο θάνατός της μετά από σύντομη ασθένεια ανατρέπει την προοπτική του γάμου. Το 1777 εγκατέλειψε το Άμστερνταμ και επέστρεψε στη Σμύρνη.
- Στη Σμύρνη έφθασε την άνοιξη του 1779. Θα δουλέψει ως γραμματέας του επιτρόπου πατέρα του και των άλλων επιτρόπων στο εκεί Μετόχι του Παναγίου Τάφου.

- **Στο Μονπελιέ**

Φεύγει πάλι, το 1782, για ιατρικές σπουδές στο Μονπελιέ της Γαλλίας. Χάρη στην οικονομική ενίσχυση του Μακάριου Νοταρά ολοκληρώνει τις σπουδές του. Το 1786 δημοσιεύει την διπλωματική του εργασία στη λατινική γλώσσα με τίτλο *Pyretologiae Synopsis* αλλά και τη σύντομη διδακτορική διατριβή του, *Medicus Hippocraticus* (1787).

- **Στο Παρίσι**

Με το πτυχίο της Ιατρικής από το Μονπελιέ είχε αποφασίσει οριστικά να μην εξασκήσει το επάγγελμα του γιατρού, αλλά να ζήσει στο Παρίσι, ενασχολούμενος με τις φιλολογικές επιστήμες. Η άφιξή του στο Παρίσι συνέπεσε με τις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης. Αρνήθηκε κάθε βοήθεια από φίλους και επιδόθηκε σε μεταφράσεις ιατρικών έργων εκλαϊκευμένου χαρακτήρα καθώς και αντιγραφές κειμένων από παρισινούς κώδικες, κατά παραγγελία τρίτων. Διέμενε αρχικά στην οικία του φίλου του *Saviez*, ενώ αργότερα, στα 1793 και 1795 στην εξοχική έπαυλη του φίλου του στην κωμόπολη *Nozaye*.

• Τα πρώτα έργα

- Το 1783 πέθανε ο πατέρας του και το 1784 η μητέρα του. Από τότε ο Κοραΐς άρχισε να αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες.
- Για βιοποριστικούς λόγους έκανε μεταφράσεις στα γαλλικά από γερμανικά και αγγλικά βιβλία. Το 1788, έχοντας ολοκληρώσει τις σπουδές του, εγκαταστάθηκε στο Παρίσι με σκοπό να ασχοληθεί αποκλειστικά με τα γράμματα και την εθνική αφύπνιση. Ενώ δέχθηκε την γαλλική υπηκοότητα, η συνείδησή του παρέμεινε καθαρά ελληνική.
- Στο Παρίσι συνέχισε να κάνει μεταφράσεις ιατρικών κυρίως βιβλίων στα γαλλικά και ταυτόχρονα άρχισε να συγγράφει κείμενα σχετικά με την κατάσταση του ελληνισμού: με το κείμενό του *Αδελφική Διδασκαλία* αντιτάχθηκε στις συντηρητικές θέσεις της *Πατρικής Διδασκαλίας*, η οποία αντιδρούσε στον Διαφωτισμό και την πνευματική πρόοδο και υποστήριζε την οθωμανική κυριαρχία.
- Με τα ποιήματα *Άσμα Πολεμιστήριον* και *Σάλπισμα Πολεμιστήριον* προσπάθησε να τονώσει τις ελπίδες των Ελλήνων για απελευθέρωση και να ενισχύσει την αγωνιστική διάθεση, σε μια περίοδο κατά την οποία η εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο δημιουργούσε προσδοκίες για ενδεχόμενη βοήθεια των Γάλλων προς τους Έλληνες. Αποτέλεσμα αυτών των προσδοκιών ήταν και το κείμενό του *Υπόμνημα περί της παρούσης καταστάσεως της Ελλάδος*.

Οι απόψεις του Κοραή:

- **Για τη γλώσσα:**

Οι απόψεις του Κοραή για τη γλώσσα δεν είναι συστηματοποιημένες αλλά διατυπώνονται διάσπαρτα στα κείμενά του. Ως κύριο στόχο είχε την διαμόρφωση ενός γλωσσικού οργάνου κατάλληλου για την πνευματική ανάπτυξη. Ανάμεσα στις δύο αντίρροπες τάσεις της εποχής, την αποκλειστική χρήση της ομιλουμένης γλώσσας και την επαναφορά της αρχαίας, ο Κοραής κράτησε μία ενδιάμεση στάση: βάση του ήταν η ομιλουμένη γλώσσα, για την οποία πρότεινε τον «καθαρισμό» από ξένες και ιδιοματικές λέξεις και την γενικότερη «διόρθωση» από τους λογίους.

- **Για την εκπαίδευση:**

Στα «Προλεγόμενα» των εκδόσεων αρχαίων συγγραφέων κατέθετε τις προτάσεις του για την παιδεία, το περιεχόμενο των μαθημάτων, τα εγχειρίδια και τις μεθόδους της διδασκαλίας και κυρίως την γλώσσα, που ήταν το βασικό μέλημα των λογίων κατά την περίοδο του Διαφωτισμού. Ο προβληματισμός του κάλυπτε διάφορες πτυχές της εκπαίδευσης: οργάνωση και λειτουργία των σχολείων, μεθόδους διδασκαλίας. Βασικές του ιδέες ήταν η ανάγκη «μετακένωσης» της δυτικής παιδείας στην Ελλάδα και ο εκσυγχρονισμός της διδασκαλίας, διδακτέα ύλη και σχολικά βιβλία, κατάρτιση διδασκάλων και εκπαίδευση μαθητών.

- **Για την Ορθόδοξη Εκκλησία**

Από την αρχή της Επανάστασεως είχε διατυπώσει τις απόψεις του για τις κατ' αυτόν αναγκαίες εκκλησιαστικές μεταρρυθμίσεις, που θα έπρεπε κατά προτεραιότητα να συνοδεύουν την πολιτική οργάνωση της απελευθερωμένης Ελλάδας. Οι απόψεις του για τη θεσμοθέτηση ενός νέου συστήματος σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας, μέσα από τις οποίες έβλεπε να υλοποιούνται οι μεταρρυθμίσεις αυτές, στηριζόταν πάνω σε δύο κύριου άξονες: α) στην άμεση διοικητική απεξάρτηση της εν Ελλάδι τοπική Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και β) στην υπαγωγή ολόκληρου του Εκκλησιαστικού οργανισμού στην εποπτεία και τον έλεγχο της Ελληνικής Πολιτείας.

Τα τελευταία χρόνια:

- Η θέση του για τη Γαλλική Επανάσταση
- Ο Κοραΐς δεν φαινόταν να περιμένε την πολιτική εξέλιξη αυτή, αν και διέγινωσε πως οι συνθήκες μέσα στη γαλλική κοινωνία κυοφορούσαν μια τέτοια μεταβολή.
- Αρχικά υποστήριζε τις ενέργειές της και τα κηρύγματά της όπως αυτά εκδηλώθηκαν από τους αρχικούς ηγέτες της. Η Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη χρησιμοποιούνται εκτενώς στα Κοραϊκά κείμενα
- Αργότερα στηλίτευσε τις ακρότητες των Ιακωβίνων, τον Ροβεσπιέρο υπαινικτικά. Επέκρινε αυστηρά ακόμα και τον ίδιο τον Ναπολέοντα, αποφεύγοντας να του παράσχει υπηρεσίες λογοκριτή βιβλίων με υψηλή αμοιβή, επειδή ερχόταν σε αντίθεση με τις πεποιθήσεις του.

• Η θέση του για την Ελληνική Επανάσταση

- Ο Κοραΐς έζησε τη Γαλλική Επανάσταση και την αφήγησή της στην Ελλάδα. Σε επιστολή του στα τέλη του 1814, έγραφε, «Δεν έμεινε αμφιβολία [...] ότι έφθασε και των Γραικών ο καλός καιρός. και έφθασε με τόσην ορμήν ώστε καμία δύναμις ανθρώπινος δεν είναι πλέον καλή να μας οπσθοποδίση». Στα 1818 έγραφε, «ήρχισα να φοβούμε όχι μη φωτισθή το γένος, αλλά μη, πριν αποκτήση φώτα αρκετά, κεφαλαί τινές ενθουσιαστικάί επχειρήσωσι προ του πρέποντος καιρού την συντριβήν του ζυγού».
- Γύρω στον Απρίλιο του 1821 ο Κοραΐς πληροφορήθηκε την είδηση την εκδήλωσης της Επανάστασης στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες. Σε επιστολή του προς τον Παντολέοντα Βλαστό, έγραψε: «Χαίρω χαράν δεν εμπορείς να φαντασθής πόσην [...] Είκοσι έτη ηλικίας ολιγότερα να είχα, ούτε θεοί ούτε δαίμονες ήθελον μ' εμποδίσει», να κατέβει δηλαδή κι αυτός στην επαναστατημένη Ελλάδα.
- Η πεποίθησή του πως η Επανάσταση ήταν πρόωρη επαναλαμβάνεται συχνά, όπως στην επίσημη επιστολή του προς τις Ελληνικές αρχές τον Αύγουστο του 1825 και στα 1831, οπότε σε επιστολή του προς τον Αλέξανδρο Κοντόσταυλο, έγραψε: «Η επανάστασις της Ελλάδος ήταν δικαιοτάτη, αλλά έγινε ακαίρως. Ο καιρός της ήτο το 1850 έτος.». Σύμφωνα με τον Αλέξη Πολίτη δεν ήταν μόνο η σύνδεση μεταξύ της ανόδου του εκπαιδευτικού επιπέδου και των καλύτερων όρων για την επαναστατική εκδήλωση, που προϋπέθετε ο Κοραΐς, αλλά και ο προηγούμενος περιορισμός της κοινωνικής επιρροής των κοτσαμπάσηδων, ιερωμένων και των Φαναριωτών, για να μην αντικατασταθούν οι Τούρκοι από χριστιανούς τουρκίζοντας.

- **Η θέση του για τον Καποδίστρια**

Ο Κοραΐς αντιπολιτεύθηκε με οξύτητα το καθεστώς του Καποδίστρια και ευχήθηκε την ανατροπή του.

Λόγοι αντίταξης:

α) η προσήλωση του Κοραΐ στις δημοκρατικές και φιλελεύθερες αρχές, σε αντίθεση με τον ολοένα και πιο συγκεντρωτικό τρόπο διακυβέρνησης του Καποδίστρια.

β) Γινόταν αποκλειστικά δέκτης των επικριτικών και δυσφημιστικών μηνυμάτων και πληροφοριών που έφταναν από την Ελλάδα.

γ) Η υπόθεση της Χίου και των Χίων, συμπατριωτών του, δεν επιλυόταν από τον Κυβερνήτη.

δ) οι πολιτικές εξελίξεις στη Γαλλία την ίδια περίοδο: τον Ιούλιο του 1830 ανατρέπεται το -μισητό για τον Κοραΐ- καθεστώς των Βουρβόνων και ανεβαίνει στο θρόνο ο Λουδοβίκος Φίλιππος της Ορλεάνης.

Ο θάνατός του:

- Στην τελευταία περίοδο της ζωής του επιθυμούσε να πεθάνει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, λόγω της κακής κατάστασης της υγείας του. Ο Κοραής υπέφερε παιδιόθεν από αιμοπτύσεις. Πέθανε τελικά στο Παρίσι, στις 6 Απριλίου 1833, σε ηλικία 84 χρονών. Ο θάνατος του Κοραή δεν είχε έλθει φυσιολογικά, αλλά επισπεύτηκε από ένα ατύχημα: το μεσημέρι της 18ης Μαρτίου 1833 ο Κοραής μετά από απώλεια της ισορροπίας του υπέστη κάταγμα στο μηριαίο οστού και μυϊκή κάκωση. Αυτό σε συνδυασμό με την επιδεινούμενη αρθρίτιδα από την οποία έπασχε, επέσπευσε το τέλος, το οποίο επήλθε στις 12:40 μεταμεσονύχτια ώρα.
- Μετά τον θάνατό του, το 1833, εκδηλώθηκαν εναντίον του αντιδράσεις, με αρνητικές κριτικές για τις πολιτικές και γλωσσικές του ιδέες. Η κριτική και η διάχυτη δυσπιστία σχετικά με το πρόσωπό του και τη σκέψη του, επικεντρώθηκαν στα εξής σημεία:
- Ήταν δημιουργός μιας τεχνητής γλώσσας, της καθαρεύουσας, με καταστρεπτικές συνέπειες για την πνευματική εξέλιξη του Νέου Ελληνισμού.
- Ήταν ο θεωρητικός των κάθε είδους κοινωνικοπολιτικών και πνευματικών συμβιβασμών και που ανάσχεσαν την ομαλή πρόοδο της ελληνικής κοινωνίας.
- Λόγω του συμβιβαστικού χαρακτήρα της ιδεολογίας του δεν ήθελε την Ελληνική Επανάσταση.